

lescens Fulberti præsulis doctissimi auditor in academia Carnotensi, in errore lapsus. negabat veritatem corporis Christi in Eucharistia, affirmare ausus umbram et figuram esse tantum corporis Dominici, quod liberius ut promulgaret, aiunt Brunonem Andegavensem antistitem in suum errorem perduxisse. Damnatus ergo in synodis Romana, Vercellensi, et Turonensi ubi hæresim juravit, rursus eam propugnare arroganter molitus est, ac toties relapsus, pœnitens tandem eam abjuravit. Anno 1060 de eo sic chronicon Turonense; « Clarebat Berengarius graminaticus Andegavensis archidiaconus et thesaurarius, necnon magister scholarum et camerarius S. Martini, in grammatica et philosophia clarissimus et in neomantia peritissimus, a Roma discedens Turonis venit, ibique in insula quæ S. Cosmæ dicitur, sæculi pompis abreuntings, fide per viginti octo annos assidue Domino militavit, aliique plures canonici B. Martini sancto Spiritu, nec non salutari ejus admonitione mutatis vestibus, sese ad illam insulam contulerunt. Tandem mortuus est die Epiphaniæ nonagenarius 1088, ac Turonis in claustro S. Martini parte læva sepultus cui epitaphium scripsit Hildebertus postea episcopus Cenomanensis, magnæ eruditionis et sanctitatis inter præsules Gallicanos, laudatus etiam hocce æconomio a Baldrico Burguliensi abbate in carminibus historicis.

*Tota Latinorum facundia marcida floret,
Dum Berengario Turoni riguere magistro.
Porro Latinorum facundia florida marcescit,
In nova sors Turonis ubi tantum lumen ademittit
Clauditur in Junc tibi, doctor, janua vite,
Ve, magis in Junc patuit tibi janua vite.*

*En tua, magne senex, jucet hoc sub fornice gleba
Ad reditum propriæ suspirans conditionis,
Promittatque licet veniam tibi spes meritum,
Hanc tamen acceleret, lector, pia vota rovendo.*

Eusebius igitur insimulatus affatu nimio Berengarii, ejus hæresi si non adhæsisse omnino, saltem indormisse negligenter creditus est, donec pestilentissimam hæresim, quam extinguere nascentem poterat, epistola tandem ad hæresiarcham scripta tentavit abolere, et famam suam purgare; quam primus e membranis ms. eruit, et in publicum evulgavit dom. cl. Menardus Andegavensis. Lege notas eruditionis plenas Joannis Picardi ad librum sancti Anselmi Cantuariensis de sacramento altaris. Unde facile colliges deceptos fuisse eos qui epistolam contra Brunonem episcopum Andegavensem, et Berengarium tribuunt Durando episcopo Leodiensi; quæ auctori suo legitimo restituenda est, Deoduno item episcopo Leodiensi, errore nato ex littera D singulari, utriusque nominis initiali, quod non advertit Valerius Andreas in Bibliotheca Belgica, et Historiæ ecclesiasticæ parentem illustrissimum fugit, eam epistolam nomine Durandi ad annum Christi 1035 referentem, quæ etiam habetur tom. III Bibliothecæ Patrum, in qua auctores editi tom. VI, qui contra Berengarium scripserunt, Lanfrancus Cantuariensis, Adelmannus Brixiensis, Algerus Corbiensis et Guimundus Aversanus; qua de re quoque consulendum est Sigeberti Chronicon ad ann. 1051. Legendus etiam Vincentius, lib. xxv, cap. 30, et ex eo sanctus Antoninus, tit. 16, cap. 1; Bellarminus, tom. II, lib. 1 De Eucharistia, cap. 1, et lib. III, cap. 8; Baron., anno 1088, ubi de morte Berengarii agitur, et de epitaphio seu epicedio quod Hildebertus amico Berengario apposuit.

C

EUSEBII BRUNONIS

EPISTOLA

AD BERENGARIUM MAGISTRUM

De sacramento Eucharistiæ.

(Edidit Franciscus DE ROYE, antecessor Andegavensis, in libro cui titulus: *Vita, Hæresis et Pœnitentia Berengarii*. Andegavi, 1656.)

Fratri et sinceræ dilectionis cultu amplectendo D consilio tale responson's elegi temperamentum quod a veritatis tranite nullo erroris diverticulo deviare, et universalis Ecclesiæ sublimioribus et dignitate et eruditione personis, super hac re commotis offensionis scandalum jure incutere minime deberet, quod et simpliciores fide attingere inevitabiliter oporteret, et eruditiores quosque fastu aliquo transcendere non liceret. Quod quidem relictis turbulentis disputationum rivulis de ipso veritatis fonte sincerissima abundantia perfluenti, et singulari singularitate salubri, et nobis ipsis necessarium ducimus haurire, et omnibus quibus placeret nobiscum proponere, quod est: Dominus Jesus pridie quam pateretur, accipiens panem in sanctas ac venerabiles manus suas, elevatis oculis in cælum, benedixit, fregit, dedit discipulis, dicens: Accipite et mandu-

consacerdoti B. E. salutem.
Scripsistis ad vos pervenisse relatu credibilium testium Gaufridum Martini summa ope et præconio publico ineptiæ atque insanix Lanfranci suffragari, et quibusdam interpositis obtestati estis, ut vos et ipsum sub judice audiri faciam, in libro B. Ambrosii De sacramentis. Super quod quid responsi, quidve consilii mihi vobis, quæ (si dignaremini) habeam, patienter æquanimiterque advertite. Veritatis asserendæ an famæ quærendæ gratia, nescio, Deus scit, hæc orta motaque quæstio, postquam Romani orbis maximam pene partem peragravit, ad ultimum nos cum infami longinquorum et vicinorum redargutione acerrime pulsavit. Contra quod, quamvis humili hebetique meo sed et doctorum et me meliorum

cate ex hoc omnes: hoc est enim corpus meum. Simili modo accipiens præclarum calicem, item gratias agens benedixit, deditque discipulis suis, dicens: Accipite et bibite ex eo omnes; hic est enim calix sanguinis mei, novi et æterni testamenti, mysterium fidei, quod pro vobis et pro multis effundetur in remissionem peccatorum. Hæc quotiescunque feceritis in mei memoriam facietis. Hujus verbi, per quod omnia facta sunt, virtute et effectu panem post consecrantis in hæc verba sacerdotis sacrationem, verum corpus Christi, et vinum eodem modo verum sanguinem esse credimus et constemur. Quod si quis hoc qualiter fieri possit inquirat, non ei secundum naturæ ordinem, sed secundum Dei omnipotentiam respondemus: Et hoc et omnia quæcunque voluit fecit Deus in cælo et in terra, in mari et in omnibus abyssis. Neque enim qualiter secundum naturæ ordinem Verbum Deus, in principio apud Deum, de Spiritu sancto et Virgine concipi, et quomodo post resurrectionem verum corpus Domini Jesu ad discipulos clausis januis introumisti et palpari potuit, quælibet verborum affluentia disserere potest, et tamen secundum Dei omnipotentiam in veritate facta esse firmissime et fidelissime credi necessarium est. Si vero aliquis qui de hac re Patres doctoresque nostri senserint quidve scriptum reliquerint a nobis requisierit, ad eorum libros, si ad hoc idoneus est, eum mittimus, ut quid ibi inuenit diligenter legat, pure intelligat, et quod accommodatius evangelicæ veritati senserit, cum gratiarum actione et studio fraternæ concordie sibi eligat. Porro nos non Patrum scripta contemnentes, sed nec illa qua Evangelium legentes (neque enim ipsi viventes et scribentes hoc voluerunt et in suis opusculis ne id fieret voluerunt) eorum sententiis, salva quæ eis debetur reverentia in tantæ rei disceptatione abstinemus, ne si Patrum sensa aut aliquo eventu deprava-

vata, aut a nobis non bene intellecta, aut non plene inquisita inconvenienter protulerimus, scandalum illud, quod tantopere fugimus, incurramus, et cum unus de pusillis Christi scandalizator mole asinaria ad collum suspendio et in profundum maris præcipitio iudicetur dignus, nos totius Ecclesiæ scandalum jure meritoque exhorrescimus, nec timere ob hoc nos frustra periclitari dissimulamus, cum salubriter et cum quiete pacis Christianæ contenti vivere possimus sacrosanctorum illorum verborum Christi, quæ superius posita sunt, simplici compendio et sufficienti sanctæ fidei firmitate, quantum nos sentimus et multos nobis satis superiores viros sentire cognoscimus. Hoc consilio querimonia, quæ in præsentia Domini Geraldii, tunc legati apud Turonum, emerit, sedata est. Hoc consilio eodem tumultus qui in audientia domini Eldebrarini in eadem civitate efferbuit sopitus est; hæc veridica confessione exactioni principis hujus nostri, in capellula cujus in vestra epistola mentionem fecistis, satisfactum est, et rediviva pestis, quæ nescio quorum improbitate exagitata caput extulerat, domini Bisonticensis archiepiscopi et eruditorum qui adfuerunt auctoritate calcata est. Ac nullam aliam de hac re disputationem vel controversiam, nec accusatores, nec defensores, nec testes, nec iudices, nec causidicos, nec auditores, me querere, procurare, congregare aliquando sciat. Omnibus vero pro hac re, me volente, quod si parum est, quamvis parvipendatur, contradicente conventum publicum aggregare volentibus, consensum non tribuam, confluentibus humilitatis meæ personam subtraham, confligentibus audientiam, perseverantibus communionem, est enim causa ter provincie nostræ iudicio terminata, quarto sedis apostolicæ synodi sententia exstincta. Valete E. (1).

(1) Epistola illa docet omnino quam magna fuerit Eusebii fides, quam pia simplicitas, dum ex solis Christi verbis mordicus asserit in sacrosancta Eucharistia verum esse Christi corpus et sanguinem, dum ita intellectum suum captivat in obsequium sanctissimæ illius fidei, ut de ea nec disputare, nec controversiam movere, nec alibi querere velit præterquam in verbis Christi. Et tantum abest ut Berengario adhæserit, quin potius eum fugerit nec voluerit audire aut admittere ad congressum aut colloquium. Undenam igitur ea suspicio in nostrum hunc Brunonem? an quod Berengarium Turonibus evocatum statim elegerit archidiaconum? sed sanæ mentis erat eo tempore. An quod æmulos virtutibus offenderet? nam et piissimus erat et doctissimus,

D ut statim docet auctor Gallie Christianæ. An quod a Remensi concilio rediens (cui adfuit inter palmares) gloria vicerit invidiam? Hinc forte quidam verberones in eum non satis bene animati inverecundo vultu sparserunt in vulgus Brunonem adhærere Berengario. Nec viderunt illud anathema: *Homo quicumque fecerit superbiam in sacerdotem morietur* (Deut. xvii), nec etiam illud: Cum Samuel sperneretur a Judæis, ait Dominus: Non te sperverunt sed me (Reg. viii, 7). Unde et sacri canones non patiuntur episcopum a plebe aut vulgaribus hominibus argui aut accusari, ne temere macula ponatur in electo, can. Non est ii, q. 7. Ex quibus omnibus Bruno ab ea suspicione vindicandus videtur.